

Uriașele evenimente și personalități istorice ale Patriei s-au înscris — întotdeauna și firesc — în conștiința noastră, a tuturor. MAREA UNIRE a Românilor, împlinită în acel fericit moment de la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia, a fost nu numai sărbătoarea de suflet, dar și un minunat prilej ca pana scriitorilor noștri să evoce în pagini de nepieritoare scriitură acest eveniment.

Dramaturgia română avea să fie și ea, la rândul său, receptivă la definitoriu eveniment al Unirii Românești.

Încă din zilele marelui război 1916—1918, scriitorii și actorii de frunte ai neamului au participat, cu armele în mâini, la evenimentele premergătoare Eliberării finale.

Pe scene improvizate, în fața soldaților sau a populației aflătoare în zona frontului, au dat spectacole actori ca: Maria Ventura, Olimpia Bârsan, Elvira Popescu, Gh. Ciprian și Constantin Tănase. Actorul Constantin Radovici, actor de frunte al scenei românești, s-a sfârșit dramatic încă din primele desfășurări ale sângerosului eveniment. Tot astfel și-a găsit sfârșitul și actorul Ion Ciprian, fratele mai mic al actorului Gheorghe Ciprian, unul dintre cei mai mari interpreți ai scenei noastre.

Au mai fost în linia frontului și nume de mare rezonanță ca: Ion Finteșteanu, Cazimir Belcot, Gheorghe Ciprian, Tony Bulandra, Ion Mănolescu, Zaharia Bârsan, Mișu Fotino-Tatăl, G. Ghibericean, George Vraca și încă mulți, foarte mulți alții.

Din multe cronicile realizate cu prilejul acestor spectacole teatrale vom prezenta, fragmentar, cronica cunoscutului critic și istoric de teatru Ioan Massoff la spectacolul „Poemul Unirii” de Zaharia Bârsan¹.

„În ziua de 14 mai 1919 (deci după înfăptuirea Unirii), turneul Teatrului Național din București a dat prima reprezentație românească în clădirea viitorului Teatru Național din Cluj, pe frontispiciul căruia flutura tricolorul național. Sala a fost arhiplină. Primele cuvinte din „POEMUL UNIRII”². „S-a potolit furtuna” — au stârnit un adevărat delir; mulți plângeau, se îmbrățișau, se felicitau.”

Și tot în apropierea frontului, la Dărmănești, în fața trupelor Diviziei L.a, o trupă a acestei Divizii va prezenta spectacolul: „Dezertorul” de Ar. Canterichii, pe data de 18 febr. 1918.

Asemeni acestei piese au mai fost și altele dar, acum, vom restrânge cercetarea noastră numai la acele texte dramatice în care vor apare personaje simbol ca: Bucovina, Banatul, Basarabia, Muntenia, Moldova sau Patria, Neamul, România, Dorobanțul.

¹ Ioan Massoff, *TEATRUL ROMANESC, privire istorică*. București, Editura pentru Literatură, 1969, vol. IV, pag. 201.

² Zaharia Bârsan, *Poemul Unirii*. 1 act în versuri. Premiera la Teatrul Național din București: 24-I-1919.

Vom prezenta, deci, câteva secvențe din lucrările dramatice care au în paginile lor tulburătoarele personaje-simbol amintite. Această prezentare nu va păstra o linie cronologică a lucrărilor dramatice prezentate, mărginindu-ne a urmări cu strictețe liniile caracterologice ale personajelor respective.

Iată plânsul „PATRIEI” în fața grelelor încercări prin care trece:

Patria: „Suferința-mi sparge pieptul și de-aceia plâng mereu.
Trei copile, trup din trupu-mi, suflet din sufletul meu,
Trei Domnițe minunate, de cumpliții zmei răpite
Indurând robia neagră plâng departe părăsite:
Basarabia iubită, Bucovina, colț de rai,
Transilvania bogată, toate zac în lanțuri, vai!
Că n-au Dunăre de lacrimi ca să plângă a lor sclavie...
Iar acum o plagă nouă se abate pe moșie!”³

Înțelegându-i marea durere personajul „NEAMUL” încearcă să o îmbărbăteze:

Neamul: „Nu mai plânge! Lacrimi grele cad zadarnice-n țărână.
Vremuri crunte viscoliră peste fruntea mea bătrână
Și-n furtuna pieritoare stat-am veșnic neclintit
Mari năpaste se lovira de statura-mi de granit:
Vifor, năvăliri barbare, vrăjmășie, lungi războaie
Cu acești vecini hrăpăreți, cu spurcatele puhoiae
De Vandali, de Huni, de Unguri, scorpii negre, Zmei păgâni,
Ce trecut-au în talazuri pe sub codrii mei bătrâni,
Dar zdrobit-am năvălirea și nebunele avânturi,
Valuri prefăcut-n spumă, colb zvârlit în patru vânturi
Și la porțile Europei de când ochii mi-am deschis,
Am crezut în biruința și în marele meu vis.”⁴

Iată în „Povestea Moldovei întregite” (alegorie dramatică în două părți, în versuri), cum își plânge „ZÂNA CARPAȚILOR” iubită sa fiică „BUCOVINA”⁵:

Zâna Carpaților:

„Dar mai crud ca orice-n lume, mai hidos și mai tiran,
Fu grozava sfâșiere săvârșită de-un dușman.
Pe ascuns și tâlhărește, prin răpirea făr' de veste
A iubitei surioare,
Cea mai blândă din fecioare,
Mândra, dulcea Bucovină, ca o zână din poveste,
Smulsă din sânul Moldovei, în chip mișelesc, hain,
De Nemți, înțeleși cu turcii, — neamuri pline de venin,
Ne-a smuls de la sânul mamei, draga noastră Bucovină,
Fără drept și fără vină,
Necinstită de străini...
Ca lui Crist pe cap punându-i cunună de aspri spini!”

³ Mircea Rădulescu, *Legenda coroanei*. 1 act în versuri. Premiera la Teatrul Național din Craiova: 15-XI-1922.

⁴ *Idem*; Personajul „NEAMUL” a fost interpretat de actorul Ronald Bulfinski.

⁵ N. A. Bogdan, „Povestea Moldovei întregite” a fost cuprins în volumul: „6 piese istorice”, Iași, 1927.

Și iată, în aceeași: „Povestea Moldovei întregite“, cum GENIUL DACIEI își clamează durerea:

Geniul Daciei:

„De-atunci purta mahnirea-n suflet
Moldova noastră prea slăvită
Și plânse-n ani lungi de robie
Pe fiica ei nenorocită;
Și ale ei crunte dureri
N-avură ecou nicăieri...

Soarta bieteii Bucovine, și dânsa o îndură.
Basarabia mănoasă, cu holde strălucitoare,
Cu ogoare-nbelșugate, cu orașe înfloritoare,
Din Hotin și pân' la Mare...
Basarabia iubită, al cărui har pământesc
Fost-a apărat cu sânge și suflet moldovenesc,
Căzu pradă fără veste, —
Parcă-s lucruri de poveste! —
Rusului hrăpăreț, care, fără nici un drept de samă,
Răpi ast' a doua fiică dela sânul ei de mamă!
Și astfel, Moldova noastră, cea bogată și întinsă,
Se văzu trunchiată iarăși, și mândria-i vechie stinsă.“

Iată plânsul și eliberarea Bucovinei în viziunea lui Zaharia Bârsan în poemul amintit:

Bucovina: „Si-am rămas apoi
Jale și nevoi!...
Dar durerea mea
Cine mi-o știa?...
...
Astăzi ca-ntr-un vis
Groapa s-a deschis
Și din noaptea ei
Au fășnit scântei
Soarele apus
S-a înălțat în sus!...
Și-am pornit furtună
Pe noapte cu lună
Să-ți aduc cu drag
Din păduri de fag
Luminișuri albe
Să le leg în salbe
Să le prind în flori
Ca de sărbători
Și să te-nunun...”

Și, pentru a rămâne încă în strălucitele versuri ale poetului-actor Zaharia Bârsan, iată și emoționanta pledoarie făcută de cealaltă fiică oprimată: „TRANSIVANIA“:

Transilvania:

„Mă-nchin smerită-n fața ta de sfântă
Și poala hainei tale ți-o sărut...
Toți munții noștri fermecați te cântă
Și îți închină-ntregul lor avut!
...

De veacuri noi luptăm acolo-n noapte
 Și nu cu frică — nu!... și nici cu șoapte,
 Cu glas deschis ne-am spus al nostru drept!...
 Și l-am țipat din adâncuri de piept
 De veacuri!... și ne-am spus credința toată!...
 Un Horia, Cloșca ne-au murit pe roată,
 Crișan s-a omorât bătându-și joc
 De toți asupritorii la un loc!
 Iar Iancu și-a doinit prin munți amarul
 Nebun, când bietul și-a văzut altarul
 Credințelor... făcut deodat' pământ!...
 S-a sfărâmat și sufletul lui sfânt!...⁶

Și iată, pe aceeași TRANSILVANIE, binecuvântând clipa Unirii:

Transilvania:

„Știam că va să vie ziua mare
 Să ne vedem cu toți la sânul tău,
 Știam că munții vor pieri în zare
 Când ne-o privi din ceruri Dumnezeu!
 O munților cu înzăpezite steme
 Știam eu că sunteți din cei ce pier,
 Căci altfel Dumnezeu de multă vreme
 V-ar fi zidit cu frunțile de cer!”⁷

La rândul său BASARABIA, plângându-și soarta potrivnică, așteaptă clipa izbăvirii:

Basarabia: „De când nu ne-am mai văzut
 Mult amar a curs pe Prut,
 De pe Prut pe Dunăre
 De-i e apa tulbure
 Și din Dunăre în Mare...
 Numai lacrimi amare!...
 Numai jale și suspin
 În coliba de creștin...
 Numai șoapte... lunga noapte...
 Doruri sugrumate-n șoapte...
 Prutul ni le inghițea,
 Cerul nu le auzea!...⁸

Și, apoi:

Basarabia: „Îți aduc un dar... să vezi
 De pe mândrele livezi...
 L-am ascuns, să nu mi-l fure,
 Prin deșșuri de pădure,
 Prin ceasloavele străvechi,
 Prin bisericile vechi
 Și l-am tăinuit pe pietre...
 Prin cenușa de pe vetre!...
 Nu-i argint... sclipiri de rouă,
 Da-i mai scump ca amândouă!...
 Nu e aur... soare... stele...
 Da-i mai scump ca toate trele:
 — Graiul sfânt al mamei mele!...⁹

⁶ Zaharia Bârsan, „Poemul Unirii”, pag. 9—10.

⁷ *Idem*, pag. 10—11.

⁸ *Idem*, pag. 5.

⁹ *Idem*, pag. 6.

Și, tot din numitul poem dramatic al lui Zaharia Bârsan, cuvintele ROMÂNIEI comentând MAREA UNIRE:

România:

„Bucuria din durere-i cea mai sfântă bucurie
Numai cei curați la suflet pot în inimă s-o ție
Și s-o verse din durere peste cei ce-s fericiți...
Fericirea noastră astăzi cui aveți s-o mulțumiți?
Cine-a-mpins arătătoarea de-am trecut de ceasul greu?
Cine a făcut minunea asta mare, sfântă?”

La care personajul-simbol „DOROBANȚUL“ va răspunde prompt și categoric:

Dorobanțul:

„Eu! ...

O spadă... eu... și Dumnezeu!
Dumnezeu cel drept și mare... Cum să-ți mulțumim, o, soare...
Doamne, noi nu suntem vrednici. Prea e mult ce tu ne-ai dat...
Visul nostru pentru care ne-a murit atâta floare
Azi ne-ai ajutat, o! Doamne, să-l vedem intruchipat!...
Ne plecăm zmeriți genunchii și te prea slăvim Stăpâne!
Osanele îți aducem toți cei vii și toți cei morți...
Tu ai desfăcut din neguri zorii zilelor de mână
Și ne-ai spus pe-un val de raze că de grije-ai să ne porți.
Spada a ieșit din teacă și pe lama-i sclipitoare
Ne-am pus sufletele noastre... le-ai învăluit în soare
De s-o luminat deodată noaptea neamului întreg!...
O! minuni de vitejie... dac-aș sta să le culeg —,
Ne-am vădit în fața lumii și ne-au cumpănit onoarea
Și din vorba ta Stăpâne nimeni nu s-a abătut!...
Ca să bată mai degrabă ceasul nostru...

România:

Și-a bătut!“¹⁰

Și, pentru a ne reintoarce la personajul „PATRIA“ din drama „Legenda coroanei“, iată comentariul acesteia în clipa împlinirii marelui eveniment de la 1 Decembrie 1918:

Patria:

„Alba-Iulie! Înaltă-ți mândra poartă-ți triumfală
Ca să intre cu mărire oastea de străjeri;
Negre ziduri de cetate deschideți-vă cu fală,
Clopote! cântați vestirea marei învieri!“¹¹

Vom încheia spicuind, pentru frumusețea netăgăduită a versurilor, câteva șiruri din poema „Cu toți una“, de același Zaharia Bârsan, versuri închinat înălțătorului sentiment național:

„Nu-s morți cei ce căzut-au pe câmpul de onoare!...
S-au dus numai pe drumul aprins de ideal...
.....

¹⁰ *Idem*, pag. 14.

¹¹ Mircea Rădulescu, opera citată.

Noi n-avem morți în țară și nimenea nu plânge
 Și nici un suflet încă de jale nu s-a stâns!...
 Pe cei ce-s duși... cu fală noi îi purtăm în sânge,
 Credința lor e farul ce-n veci nu se va stânge!...
 De-ar fi să cadă cerul noi n-avem morți de plâns!...
 Zadarnică, o, jale, ai vrea să rupi cununa!...
 De cei plecați ne leagă același fir de tort...
 Credința lor, a noastră-i acum și-ntotdeauna!...
 A lor fuse credința să fim cu toții una!...
 Zadarnic bați la poartă... noi n-avem nici-un mort!"¹²

ARCADIU MARINESCU-NOUR

LA DRAMATURGIE ROUMAINE — DES PERSONNAGES SYMBOLES POUR LA GRANDE UNION

(Résumé)

Le merveilleux acte du 1 décembre 1918 signifie au fond l'Union des toutes nos provinces dans un seul État unitaire et indépendant: la Roumanie.

Dans notre littérature dramatique ces zones roumaines sont dévenues des personnages réels.

Elles seront dénommées Muntenia, Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banat, mais aussi la Patrie, la Nation, la Roumanie, le Génie de Dacie, la Zone Carpatique, le Dorobantz.

On va connaître près d'elles les larmes douloureuses, l'esclavage, l'aspiration vers la liberté et aussi la joie de l'accomplissement de leur rêve séculaire: l'Union.

¹² Zaharia Bârsan, poema: „Cu toți una!”